

Hygiëne van den tandarts. *)

Het onderwerp, dat ik voor Uwe vergadering denk te bespreken, zou in de vorm, waarin ik het ga gieten, voor 'n vijftiental jaren niet aldus door mij zijn beschouwd. Het is een stof, die ik als beginnend tandarts niet zou gedacht hebben ooit te zullen behandelen; met vele beweringen, die gij thans van mij zult te hooren kijken, zou ik destijds den spot hebben gedreven en 't is de ondervinding, die mij dit onderwerp thans in de pen heeft gegeven, overtuigd als ik ben hiermede vooral den jongeren onaangename ervaringen te kunnen besparen en wellicht ook een of anderen ouderen vakbroeder tot nadenken te stemmen over bezwaren, waaronder hij mocht gebukt gaan.

Bij het streven om de hygiënische belangen zijner patiënten, door saneering hunner mondholten te bevorderen, komt de gezondheid van den tandarts zelven vaak leelijk in 't gedrang.

De redenen hiervoor zijn van uiteenloopenden aard. Ten eerste het feit, dat het werk steeds in een besloten ruimte moet wordt verricht, die niet altijd even goed geventileerd worden, ja dit zelfs niet steeds kan worden bv. wegens gedruisch op straat, kouwelijke patiënten, enz.

De atmosfeer is vaak overvuld met waterdamp, verbrandingsproducten van gas en medicamentengeurtjes. Hoofd-

---

*) Voordracht gehouden in de Vergadering van het N. T. G. op 10 Maart 1912 door T. C. A. Bölg er.

pijn, gebrek aan eetlust, bloedarmoede zijn de gevolgen.

Het is duidelijk, dat goede ventilatie van groot belang in dezen is; een elektrische weerstand aan het voeteinde van de operatiestoel houdt den patiënt op aangename temperatuur en maakt ruime ventilatie zelfs in den winter mogelijk.

Dan de gebukte houding, waarin de operateur den heelen dag staat: de vrije ademhaling wordt belemmerd, de bloedsomloop vooral in de onderste ledematen wordt gestoord en spataderen alsmede platvoeten zijn 't gevolg, waarbij het veelvuldig optreden van aambeien ook niet vergeten mag worden.

De oogen worden bij het fijne werk, dat van den modernen tandarts wordt gevegd, op zeer harden proef gesteld, vooral bij gebruik van kunstlicht, zoodat contrôle door den oogarts zeer gewenscht is en zooveel mogelijk tusschen de verschillende patiënten dóór men zijn oogen een oogenblik anders dient te accomodeeren door 'n blik in de verte. Verder moet ik waarschuwen tegen te véél licht bij 't werk d.w.z. het is lang niet onverschillig waar het licht vandaan komt; men zorge er voor, dat het licht, dat van voren invalt, tot een hoogte van circa 70 c.M. van den grond af wordt afgesloten door een tochtdeken of scherm, zoo er geen muurwerk aanwezig is, en lette er ook wel op, dat terzij van den operateur, vooral aan zijn linkerzijde, en bij gebilde collega's achter hen, geen brandende lamp aanwezig zij: dit mat de oogen verbazend af. Voor de wandbekleeding in de kamer kieze men liefst een bruinachtige, licht chocoladekleurige papiersoort.

En dan de patiënt, die spil waarom we den heelen dag draaien! Hoe kan hij ons geduld niet op de proef stellen met wezenlijke of gefingeerde angsten en onverhoedsche bewegingen, die onzen boor of excavator zoo licht het pad der deugd kunnen doen verlaten. Wat neemt hij niet een stuk van onze kalmte, van onze energie mee, die we voor zijn opvolger zoo broodnoodig hadden. En zelfs bij méé-werkende patiënten: hoe worden niet aan de technische capa-

citeit van den tandarts, die op de hoogte van zijn tijd wil blijven, hooge eischen gesteld, adres bv. aan de moderne orthodontie, die schoon als ze is, toch nog wel eenige méerdere hinderlagen bevat, dan men bij 't bladeren in de geïllustreerde vaklitteratuur zou vermoeden. En toch, al hoopt het werk zich op en komen nog allerlei bezwaren zich voegen bij de reeds bestaande, de tandarts moet zich blijven beheerschen en niet zijn zenuwen de overhand doen krijgen.

Hiervoor is noodig afwisseling, rust. Men houde zich strikt aan de Zondagsrust en werke ook overdag niet langer dan lichaam en geest kunnen verdragen, wat natuurlijk veel van 't *soort* werk afhangt: Subtiële werkzaamheden aan nerveuze patiënten zullen onze arbeidskracht eerder uitputten dan minder inspannend werk. En weten de patiënten eenmaal, dat des Zondags niet gewerkt wordt, (behoudens natuurlijk 'n enkel nood-geval), dan staat men er versted van hoe de forens, die eerst onmogelijk kon „uitbreken”, toch op 'n weekdag 's morgens vroeg of 's namiddags laat tijd vindt.

En men veroorlove zich elk jaar een vacantie van enkele weken om den evenwichtstoestand te herstellen. Vooral de jongeren zullen zich moeilijk kunnen voorstellen hoe noodig dit is en welke, indirekt ook materieele, voordeelen hieraan verbonden zijn.

Verder is het goed, dat het langdurige staan door veel wandelen en vooral ook wielrijden wordt afgewisseld en stelle men de trap-boormachine buiten werking, daar bij gebruik hiervan de lichaamslast onevenredig op één been drukt, en de reeds genoemde afwijkingen vroegtijdig optreden; doelmatig schoeisel met oog op platvoetvorming en eventueel elastieke kousen zijn zeer aan te raden.

Ook op de voeding dient te worden gelet. Weliswaar is over 't algemeen in ons land het tijdstip, waarop gemiddag-maald pleegt te worden, gunstiger gelegen, nl. aan 't eind van den dagtaak, dan bv. in Duitschland, maar men streve

er toch naar om het koffieuur niet te zeer te verwaarloozen door, tusschen de patiënten dóór, haastig een slecht gekauwde boterham te verorberen; men vergete niet, dat hierdoor de toch vaak reeds habitueele obstipatie wordt bevorderd. Een ietwat vegetarische keuken integendeel werkt deze stoornissen tegen.

Ook is 't niet van belang ontbloot in welke volgorde men de patienten tot zich doet komen. Moeilijke behandelingen en lastig te hanteeren patienten reserveere men voor de uren, waarop men nog frisch en vaardig is, terwijl lichter gevallen pas in behandeling behooren te komen als het weerstandsvermogen zijn einde begint te naderen. Want men mag niet vergeten, dat ons beroep in hooge mate enerveerend werkt op zijn beoefenaren.

Wat betreft de voorzorgsmaatregelen om infectie door patienten te voorkomen zijn deze wel ongeveer dezelfde, die voor den chirurg gelden. Ook het kleinste wondje aan de handen, dwangnagels en dergelijke, kan de ingangspoort vormen voor de hevigste ontstekingsprocessen; de fijne gummivingerhulzen, die thans in den handel zijn, stellen ons in de gelegenheid ons werk te blijven voortzetten, totdat men meer tijd vindt voor ingrijpender wondbehandeling. Hier is ook de plaats om te herinneren aan de z.g.n. druppeltjesinfectie, dáárin bestaande, dat bij 't spreken, hoesten enz. spekseldruppeltjes in de ruimte worden geslingerd en infectie kunnen verwekken.

Een voorzichtig operateur stelt zich dus nooit vóór den patient en vrijwaart ook omgekeerd den patient voor deze infectie zijnerzijds. Vooral geldt dit voor tuberculose-, syphilis- en dergelijke patienten.

In vakkringen is weliswaar de wensch uitgesproken dat de tandarts 'n soort van masker zou dragen, waardoor dergelijke infectie zou worden tekeer gegaan, maar afgezien van het m. i. onuitvoerbare van dezen maatregel in de privaatspraktijk, lijkt ze me overbodig in hooge mate.

Een andere vraag is echter deze of bij het verwijderen

van den tandsteen niet licht de cornea van den operateur door wegspringende stukjes kan worden beschadigd: de brillendragende collega's hebben in dezen in elk geval veel vóór.

Een maatregel, die ik den collega's niet warm genoeg kan aanbevelen, is het houden van een praktijkjuffrouw. Deze zorgt voor honderd dingen, waarvoor de tijd van den tandarts te kostbaar is en die onder vrouwelijk toezicht beter tot hun recht komen. Ook dient zij als buffer tusschen de patienten en den tandarts, weet door tactvol optreden menig adspirant-patient, die op 'n ongelegen uur zich aanmeldt, voor de praktijk te behouden en stelt den patroon in de gelegenheid rustig aan zijn werk te blijven.

Over het noodzakelijke om bij uitbreiding der praktijk zich van technisch hulppersoneel te voorzien, behoef ik wel nauwelijks uit te weiden; zijn deel in den strijd om 't bestaan heeft ieder te strijden, maar arbeidsverdeling bevordert het succes en spaart krachten.

Voor het welslagen en het zich in de praktijk gelukkig voelen is het van belang dat het aantal mislukkingen zoo gering mogelijk zij. Weliswaar leeren we slechts door tekortkomingen; maar het is niet onverschillig onder welke omstandigheden die tekortkomingen geschieden. Daarom is het voor den jongen tandarts van zooveel belang, dat hij b.v. eerst eenige jaren als assistent optreedt of zich eerst in een kleine plaats vestigt om met de daar opgedane, gedeeltelijk uit een reeks mislukkingen ontstane ervaring zijn intree in de groote en meer lucratieve grotestadspraktijk te doen. Dit zal hem heel wat emoties besparen en zijn praktijk, zoowel als zijn gezondheid, ten goede komen.

Heeft men nu onder de hygiënisch-beste omstandigheden zijn taak vervuld, dan is het weer van belang hoe de vrije tijd wordt doorgebracht. Over het nut van geregelde Zondagsrust en jaarlijksche vakanties is reeds gesproken.

Sommigen schijnen te denken dat ze om finantieele redenen jaarlijks de praktijk niet een paar weken kunnen doen stilstaan: mijn eigen ervaring is, dat hetgeen de plaatsvervangende collega's voor den afwezige verrichten, materieel gesproken, zoo weinig beteekent, dat men dáárvoor heusch niet thuis hoeft te blijven en in elk geval een ruime compensatie vindt in vermeerderde arbeidskracht. Het totaal bedrag der jaarlijksche inkomsten bleek nooit minder te zijn wegens de vakantieperiode.

Hoe men nu de vakantie doorbrengt is een zaak van eigen smaak en lichamelijke geschiktheid. De een voelt meer voor rustig hengelen, terwijl 'n ander bergbeklimmen verkiest. Matige sport acht ik in elk geval goed, ofschoon mij met het oog op de nerveuse inspanning, die 't chauffeeën schijnt te kosten, het besturen van motorrijtuigen voor herstel van verlies aan energisch weerstandsvermogen niet logisch toeschijnt. Wellicht is de steeds meer in zwang komende sneeuwsport voor den tandarts een geschikte gelegenheid om zich ook in den winter korten tijd te verpozen.

Verder dient men er op te letten, dat de maatschappelijke omgang zich niet tot den engen kring der collega's mag beperken; de gesprekken en gedachten blijven dan al te zeer geconcentreerd op vak-aangelegenheden, zoodat er van verfrissching van den geest geen sprake is.

En heeft de tandheilkundige nu zijn praktijk en zijn ontspanning beide goed ingericht en verdeeld, dan rest er nog een belangrijke punt, belangrijk materieel, zoowel als hygiënisch.

Ik zou dit zóó willen omschrijven: vraag u af wat goed is voor uwe patiënten, doe het werk zoo goed mogelijk maar laat dan ook uw werk behoorlijk honoreeren, en . . . zorg er voor, dat ge uw honorarium *krijgt*. Niets werkt verderfelijker en brengt meer getob teweeg dan finantieele zorgen. En de tandartsen hebben nu eenmaal niet den naam van beste financiers te zijn.

Iets wat speciaal enerveerend werkt is het speculeeren en daarom dient vooral de beginnende tandarts er voor gewaarschuwd te worden, zich toch niet op dezen gevaarlijken weg te begeven: de tandheekkundige praktijk biedt heusch wel zooveel emoties aan, dat men niet zijn beste krachten door speculatieve ondernemingen mag laten sloopen.

Dit, Mijne Heeren, was hetgeen ik over de hygiëne van den tandarts te zeggen had. Veel nieuws zal ik U niet hebben aangeboden, maar zelfs in dat geval kan 't zijn nut hebben gehad, dat U reeds bekende feiten nog eens aan Uwe aandacht werden onderworpen.
